

Het belang van doelmatig beleid

Prof.dr. Carl Koopmans
Onderzoeksdirecteur bij SEO Economisch Onderzoek
Hoogleraar beleidsevaluatie aan de VU

27 juni 2022

VU **VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM**

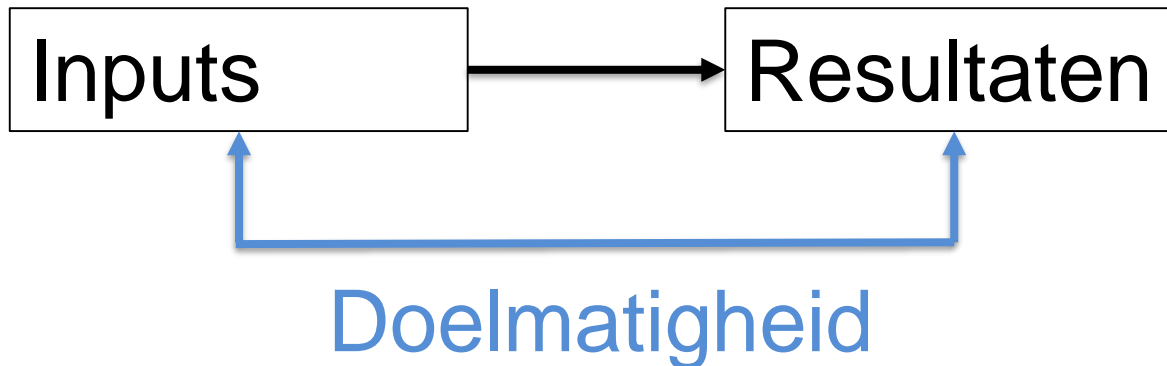
LOOKING FURTHER

Inhoud

1. Wat is doelmatigheid?
 - > Efficiency
 - > Doelmatigheid en doeltreffendheid
 - > Soorten doelmatigheid
2. Waarom is doelmatigheid belangrijk?
 - > Overheidsuitgaven, belastingen, budgetten
3. Hoe kun je doelmatigheid meten?
 - > Kosteneffectiviteit en kosten-batenanalyse
 - > Ex ante en ex post
4. Conclusies

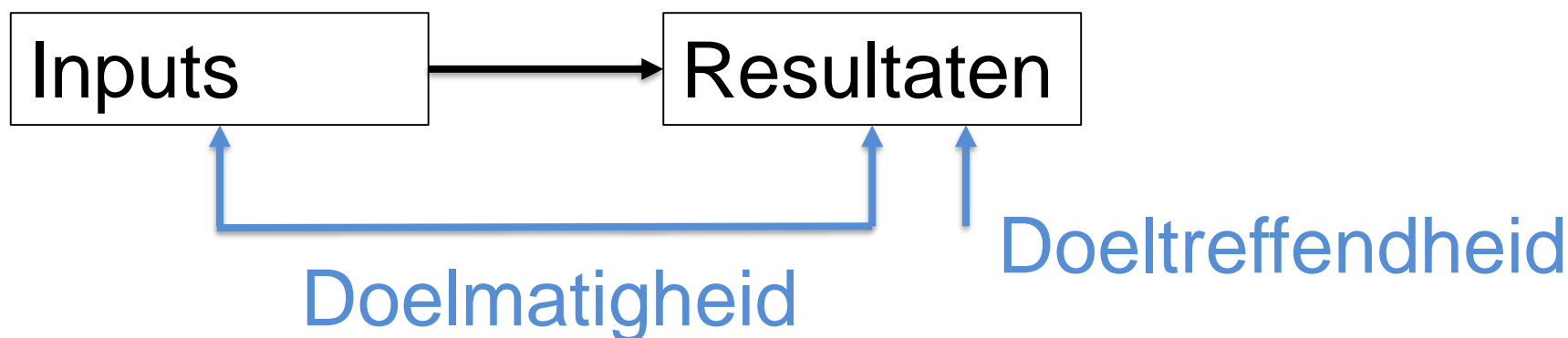
Wat is doelmatigheid?

- Doelmatigheid = Efficiëntie
 - > Verhouding tussen ingezette middelen (inputs zoals geld of menskracht) en resultaten (effecten)
- Meer doelmatigheid is:
 - > Meer bereiken met dezelfde middelen
 - > Of hetzelfde bereiken met minder middelen

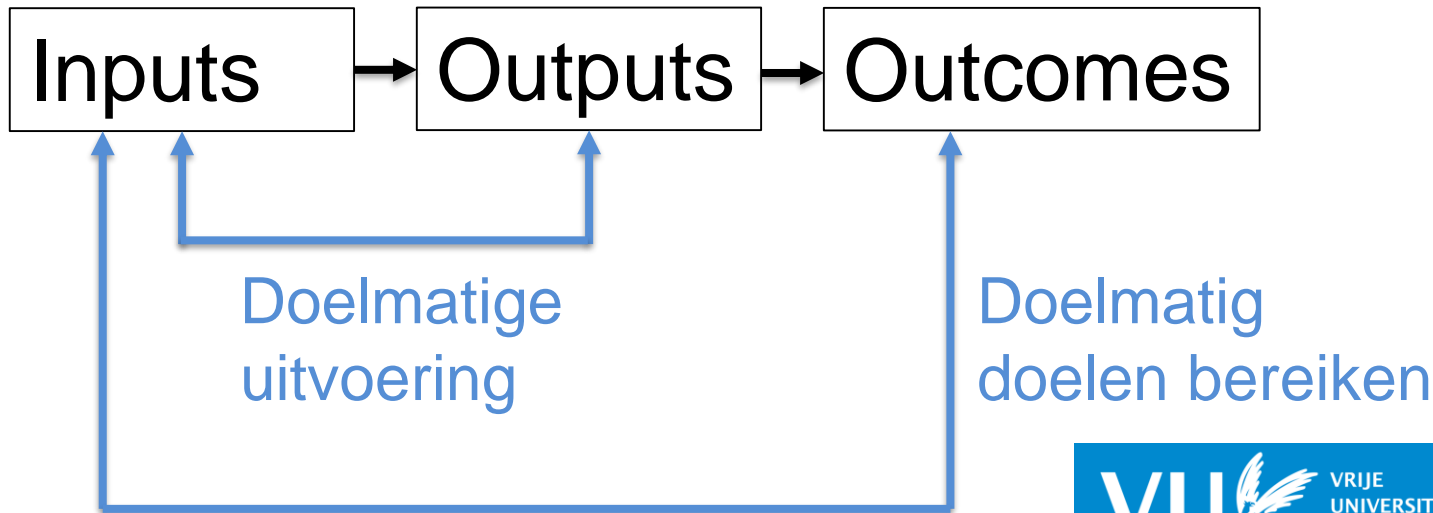
Doelmatigheid en doeltreffendheid

- Doeltreffendheid = Worden beleidsdoelen bereikt?
 - > Bijvoorbeeld een miljoen extra woningen of 25% CO₂-reductie
 - > De ingezette middelen spelen geen rol
 - > ➔ Doelmatigheid houdt met meer aspecten rekening dan doeltreffendheid
 - > Maar beleidsevaluaties gaan vooral over doeltreffendheid

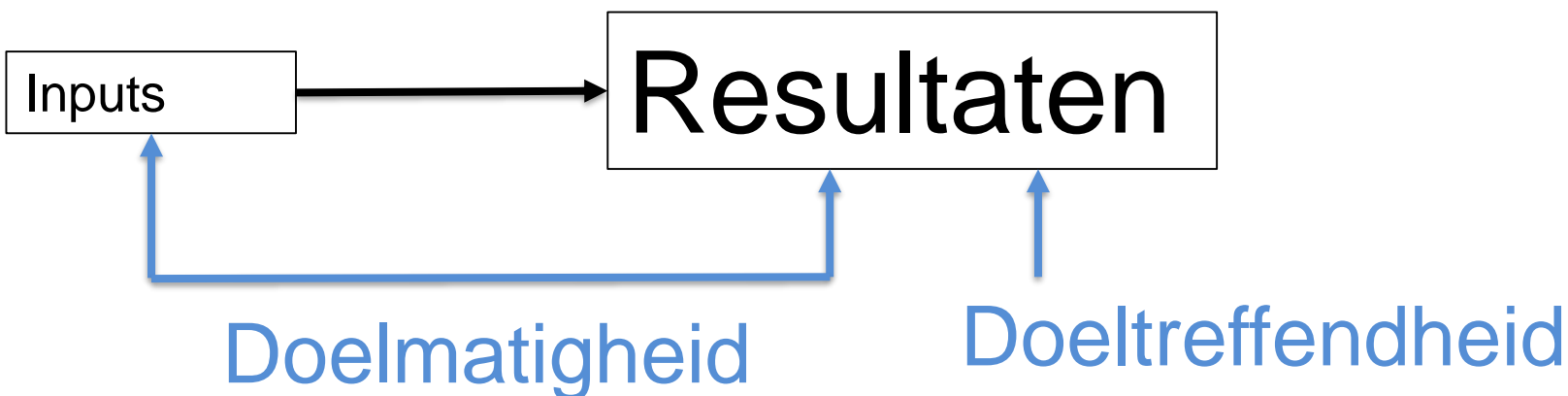
Soorten doelmatigheid

- Doelmatige uitvoering
 - > Verhouding tussen inputs en outputs ('productie')
 - > Bijvoorbeeld de uitvoeringskosten per verstrekte euro subsidie
- Doelmatig doelen bereiken
 - > Verhouding tussen inputs en outcomes (eindresultaten)
 - > Bijvoorbeeld de verstrekte subsidie per ton CO₂-reductie die daardoor wordt bereikt

Waarom is doelmatigheid belangrijk?

- Meer doelmatigheid kan leiden tot:
 - > Bij vaste budgetten: grotere beleidseffecten (doeltreffendheid)
 - > Meer geld voor (ander) beleid
 - > Lagere overheidsuitgaven → Lagere belastingen
 - > Minder ambtenaren nodig → Minder personeelstekorten → Meer productie door bedrijven mogelijk

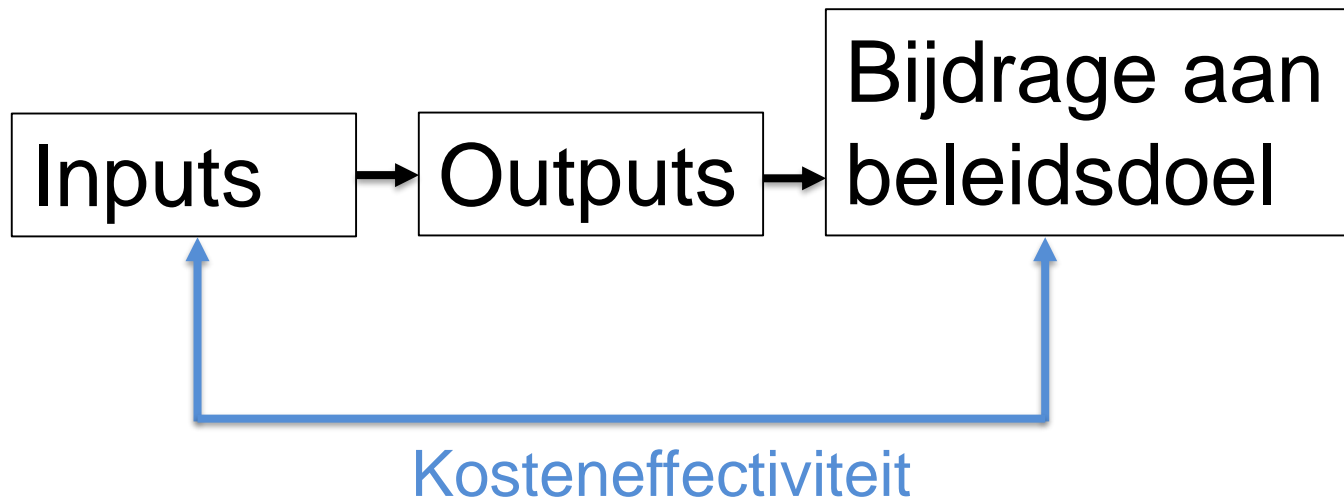
Vraag

- Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat verstrekt tientallen subsidies aan bedrijven
 - > Bijvoorbeeld gericht op innovatie, energiebesparing, financiering van kleine bedrijven
- Stel dat je de doelmatigheid van deze subsidies wilt beoordelen
- Wat ga je doen?

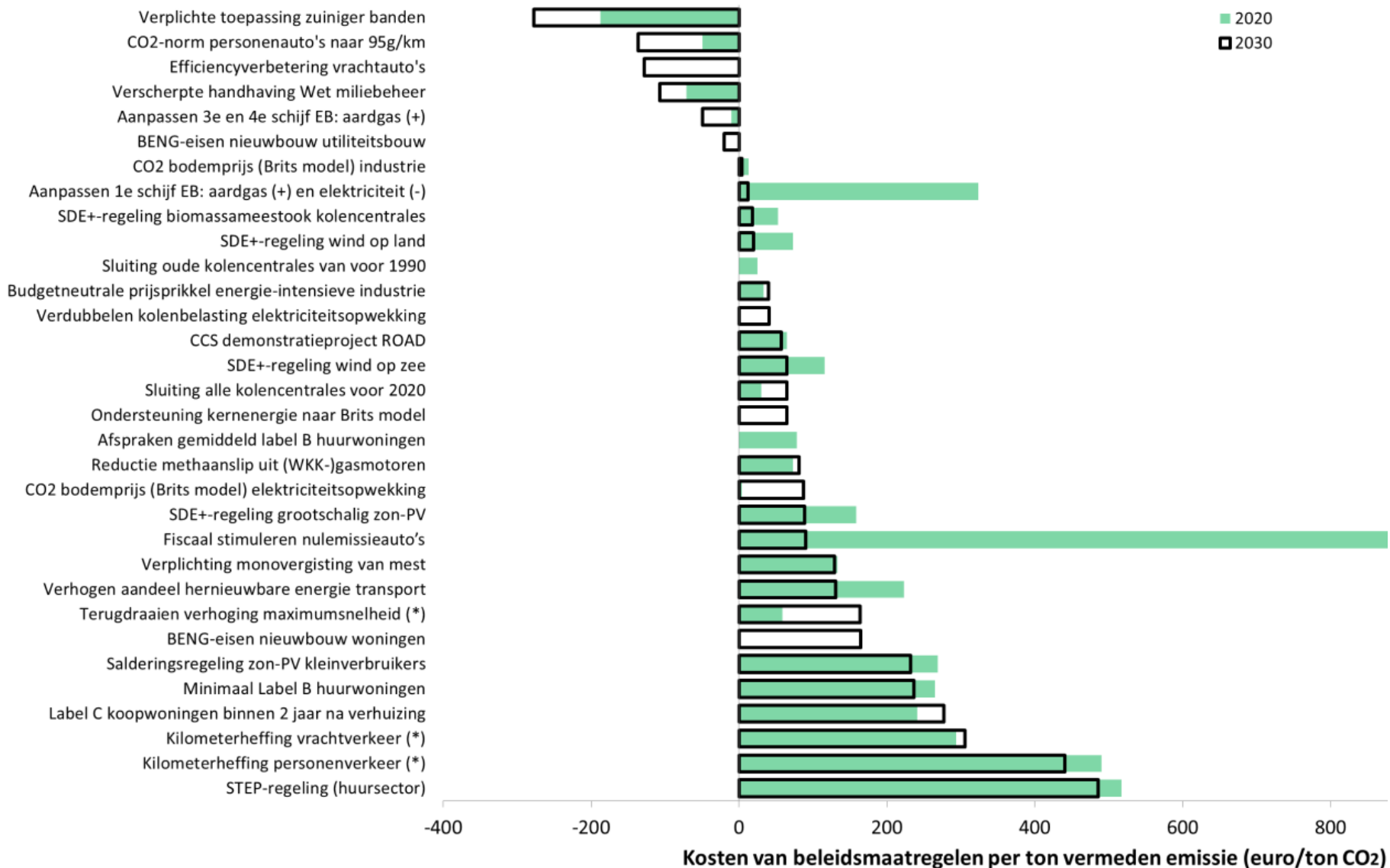
Hoe kun je doelmatigheid meten?

Kosteneffectiviteit

- Verhouding tussen de inputs en het effect op het beleidsdoel
- Bijvoorbeeld de kosten per gewonnen levensjaar bij medische behandelingen

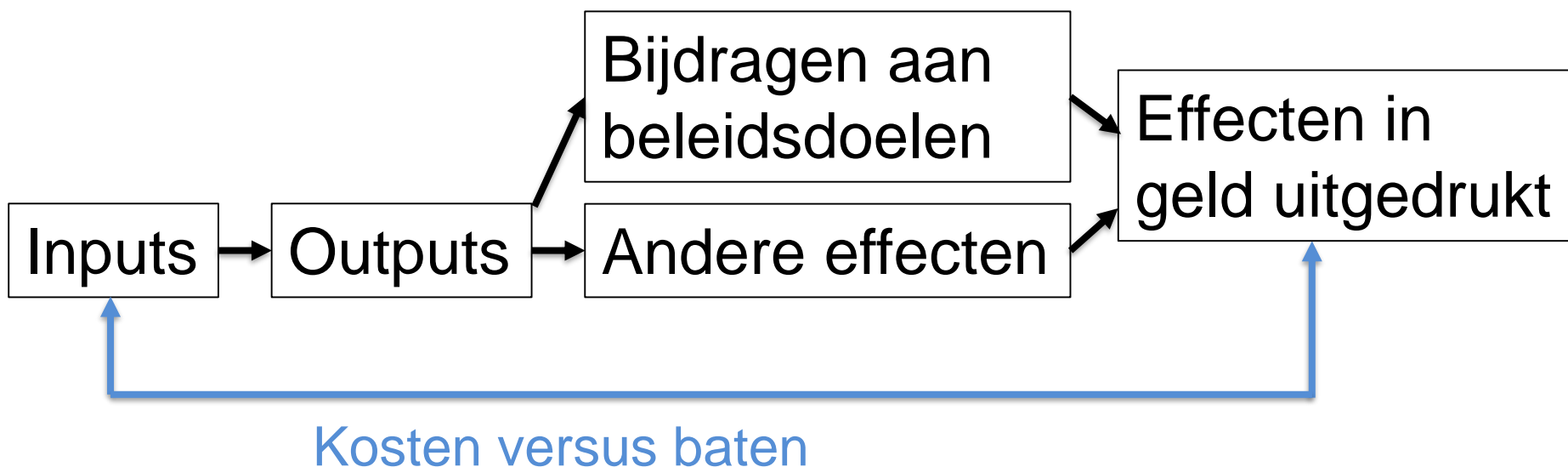
Voorbeeld kosteneffectiviteit: doelmatigheid CO₂-reductiemaatregelen verschilt sterk

Hoe kun je doelmatigheid meten?

Maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)

- Verschil tussentussen (in geld uitgedrukte) effecten en inputs (kosten)
- ‘Maatschappelijk’ betekent hier: alle effecten worden meegenomen (voor burgers, bedrijven, overheid)

Voorbeeld MKBA: Grote openbaar vervoerprojecten vaak niet doelmatig

		Besluit	
		Niet doorggegaan	Wel doorggegaan
Doelmatigheid (o.b.v. MKBA)	Negatief	HSL-Oost Rondje Randstad Zuiderzeelijn IJmeerlijn Breda-Utrecht	
	Neutraal		Hanzelijn Hoogfrequent spoor
	Positief		Amsterdam Zuid (station)

- 2000-2010: 20 miljard euro welvaartsverlies vermeden met MKBA's
 - > Bij kleine projecten minder invloed van MKBA op besluiten

Voorbeeld: De Lelylijn

- Snelle trein naar Groningen
 - > Lijkt op de Zuiderzeelijn
- Staat in regeerakkoord
 - > Het Noorden heeft goed gelobbyd?
 - > Eerst besluit en dan pas een MKBA?
- Baten waarschijnlijk 20-40% van de kosten
 - > Volgens 'Potentieonderzoek'
- Weinig effect op economie Noorden
- Iets doen voor het Noorden (vooral symbolisch) is belangrijker dan doelmatigheid?
 - > Wellicht gaat de discussie nog door

Ex ante en ex post

- **Beleid kan vooraf (ex ante) worden geëvalueerd, of achteraf (ex post)**
 - > Of 'ex durante': tijdens de uitvoering van het beleid
- **Beleids evaluaties gaan vrijwel altijd over doeltreffendheid**
 - > Zowel ex ante als ex post
- **Soms komt ook doelmatigheid in beeld**
 - > Vooral ex ante MKBA's en kosteneffectiviteitsanalyses
 - > Soms ex post kosteneffectiviteit, vrijwel nooit ex post MKBA's
 - > Kansen om te leren worden gemist

Conclusies

- Doelmatigheid is minstens even belangrijk als doeltreffendheid
 - > Geld verstandig besteden
- Doelmatigheid verdient meer aandacht in beleidsevaluaties
 - > Niet alleen ex ante maar ook ex post
- MKBA is de beste manier om doelmatigheid te meten
 - > Want MKBA neemt alle effecten mee
 - > MKBA kan bijdragen aan doelmatig beleid